

TÜRKİYE'DE İNGİLİZCE ÖĞRETİMİNİN YÖNLENDİRİLMESİNDE EĞİTİM FAKÜLTELERİNİN YERİ

Yard. Doç. Dr. Ayhan SEZER(*)

Mary Ashworth (1985: 1), **Yöntemin Ötesinde (Beyond Methodology)** adını taşıyan eserine, eğitimin önemli bir sorununa değinerek başlıyor. Bu sorun eğitim kurumlarıyla, bu kurumların hizmet etmeye çalıştığı toplum arasındaki ilişkinin kopukluğudur. Ashworth'a göre, bu sorunun nedeni iki açıdan ortaya konabilir: ya taraflar birbirlerini yeterince dikkat ve sabırla dinlememişlerdir ya da birbirlerine düşünce ve değerlendirmelerini açıklamaya bile çalışmamışlardır.

Günümüz Türkiye'sinde Ashworth'un kopukluğundan yakındığı ilişkiyi verimli ve doyurucu bir ilişki durumuna sokmak eğitim fakültelerinin tarihi görevi olmuştur. Kanımızca bu görevin bir an önce üstlenilmesi gerekmektedir. Bu görevin önemli ve belki de en acil ögesi olarak, eğitim fakülteleri, İngilizce öğretiminin yönlendirilmesinde etkin bir rol oynamak durumundadırlar.

İngilizce öğretimi, yirminci yüzyılın ikinci yarısında, özellikle de son çeyreğinde, Türkiye'de bir seferberliğe dönüşmüştür. Ortaöğretim öğrencileri, üniversite öğrencileri, devlet memurları, özel sektör çalışanları, ilkokul öğrencileri hatta anaokulu çocukları dil dersliklerini doldurur olmuştur. Daha 1970'lerde İngilizce öğretim yapan lise sayısı yirmiyi bulmazken bugün bu okulların sayıları yüzlerle ifade edilebilmektedir. Üniversitelerimizde İngilizce hazırlık sınıflarını dolduran öğrenci sayısı da giderek artmaktadır. Kamu çalışanları, çalıştıkları kurumlarca, özel ya da resmi dil kurslarına hatta çoğu zaman yurtdışındaki kurslara gönderilmektedir. Kimi kamu kuruluşlarının ça-

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

lışanlarını bir yıla yakın sürelerle tam zamanlı öğrenci olarak kurslara göndermeleri doğal karşılanır olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yabancı dil öğretime ayırdığı para ve insan gücü kaynakları dev boyutlara varmuştır. Türkiye'nin bu açıdan dünyada pek benzeri olmayan bir uğraş içine girdiği rahatlıkla söylenebilir. Kısıtlı olanaklarını Türkiye kadar cömertlikle yabancı dil öğretime, daha doğrusu, İngilizce öğretime ayırmak zorunda kalmış ülkeler enderdir.

İngilizce seferberliğimizin pek çok nedeni sayılabilir. Ama temel nedenin, Türkiye'nin ekonomik ve teknolojik kalkınma için kendine seçtiği modelin yapısında yattığı söylenebilir. Kültürel, ekonomik ve teknolojik olarak yoğun bir uluslararası ilişkiler ağına giren Türkiye, zorunlu olarak bu ilişkileri «dünya dili» görevini üstlenir duruma gelen İngilizce ile sürdürmek durumundadır. İşte bu zorunluluk İngilizce öğretimi seferberliğimizin temel kaynağıdır.

Uluslararası ilişkilerimizin İngilizce ile sürdürülmesi, kaynaklarımızı iki yönden yıpratmaktadır. Bir kere, dil eksikliğimizin uluslararası ilişkilerde büyük kayıplara sebep olduğu açık bir gerçektir. Öyle ki işveren durumunda olduğumuzda bile İngilizce iletişim kurabilmekteki eksikliğimiz diğer ülkeler tarafından ustalıkla zararımıza kullanılabilir. Diğer ülkelerle teknolojik know-how kazanmak üzere ilişkiye girdiğimizde yine aynı nedenle büyük güçlüklerle ayırabildiğimiz kaynakların karşılığını alamama durumuna düşmekteyiz. Bu ilişkilerdeki kayıplarımızı gidermek için giriştiğimiz seferberlik de ayrı bir yönden kaynaklarımızı yıpratmaktadır. Bu da seferberliğimizin sonucunun hiç de başarılı olmamasıdır. Diğer bir deyişle, İngilizce öğretimi seferberliğine ayırdığımız para ve insan gücü kaynaklarımız da seferberliğin başarısızlığı nedeniyle büyük ölçüde ziyan olmaktadır.

İşte eğitim fakültelerinin tarihi bir görev üstlenmesini gerekli kılan koşullar özetle budur. Tarihi görev de özetle söylemek gerekirse İngilizce öğretimini etkili bir duruma getirerek kaynak israfını engellemek ve Türkiye'nin ayırdığı kaynakların karşılığını alabilmesini sağlamaktır.

Şimdi soru řu: eğitim fakülteleri İngilizce öğretimini nasıl etkili hale getirebilecektir? Bir başka deyişle, Türkiye'de İngilizce öğretiminin yönlendirilmesinde nasıl etkin bir rol alabilecektir?

Denilebilir ki bu konuda eğitim fakültelerine düşen en önemli görev, dil öğretiminde yetkin İngilizce öğretmenleri yetiştirmektir. Açıkça söylenmese bile, İngilizce öğretimi seferberliğimizin başarısızlığı büyük ölçüde İngilizce öğretmenlerinin yetersiz oluşlarına bağlanmaktadır. Yetkili pek çok kişi İngilizce öğretiminin başarısızlığını doğrudan öğretmen yetersizliğine bağlamaktadır.

Kuşkusuz etkili bir dil öğretimi için yetkin dil öğretmenleri gerekmektedir. Kuşkusuz yetkin dil öğretmenleri olmaksızın başarılı bir dil öğretimi başlatılamaz da sürdürülemez de. Ne varki yetkin dil öğretmenleri sağlanınca dil öğretim olgusunun diğer öğelerinin kendiliğinden yerine oturacağı varsayımı bütünüyle yanlıştır. Dil öğretimi olgusunda öğretmen öğelerden sadece birisidir. Öğretimin başarısı aynı zamanda sınıfın fiziki durumu, sınıftaki öğrenci sayısı ve yardımcı araç gereçlerin doğru kullanılmasıyla da doğru orantılıdır.

Kuşkusuz bütün bunlar artık Türkiye gibi dil öğretiminin önemli bir sorun olduğu ülkelerde herkesin bildiği gerçeklerdir. Bu konuda yaygın olarak bilinmesi gereken ama bilinmeyen bir gerçeği vurgulamak gerekiyor. Bu öğeler de kendi başlarına başarılı dil öğretimi için yeterli değildir. Bu gerçeği kanıtlayan örnekler ne yazık ki ülkemizde pek çoktur. Yetkin öğretmenlerle olumlu sınıf koşullarında sürdürülen dil öğretimi programları yok değildir Türkiye'de. Tersine bu olanaklarla çalışmalarını sürdüren kurumların sayısı küçümsenecek gibi değildir. Bütün bunlara karşın başarılı dil öğretiminden söz etmek gerçekçi olmayacaktır.

O halde eğitim fakültelerinin görevi yetkin dil öğretmenleri yetiştirmeyi zorunlu kılar ama görevin tümü öğretmen yetiştirmek olmaz. Eğitim fakülteleri sadece yetkin İngilizce öğretmenleri yetiştirmekle İngilizce öğretiminin yurdumuzdaki içkarartıcı başarısızlığını engelleyemeyecektir.

Burada dil öğretiminin başarısında dil öğretmenin ne kadar önemli bir öğe olduğunu gözardı ettiğimiz sanılmamalıdır. Tam aksine yetkin dil öğretmenin başarılı dil öğretimi için vazgeçilmez bir öğe olduğunu vurgulamak istiyoruz. Asıl belirtmek istediğimiz de öğretimin başarılı kılınmasında öğretmene yardımcı olunması gerektiridir.

Şimdi İngilizce öğretimini yönlendirmekte eğitim fakültelerinin neler yapmaları gerektiği üzerinde durmak istiyoruz. Fakülteler, ön-

celikle uygulamaya eğilmeli, sürdürülmekte olan dil öğretimi programlarını değerlendirmeye çalışmalı ve bu programları iyileştirmeye yönelik öneriler sunabilmelidir. Şu anda, şu günde, şu dakikada para, zaman, insan gücü bu çalışmalara harcanmaktadır. Yardım gelecekte değil şu anda yapılmalıdır.

Bu çalışmalar, eğitim fakülteleri ile çeşitli düzeylerde çeşitli amaçlarla İngilizce öğretimi sürdüren kurumlar arasında etkili bir işbirliğini gerektirecektir. Bu işbirliğinin kurulmasında asıl görev eğitim fakültelerine düşmektedir.

Bu konuda büyük bir sorunla karşı karşıya olduğumuzu kabul etmek zorundayız. Üniversitelerimizin diğer kurumlarla ilişki kurabilmeleri, işbirliğine geçebilmeleri ilk bakışta olanaksız bile görülebilir. Bunun alışlagelmiş hele hele gelenekselleşmiş olduğunu söylemek hiç de mümkün değil. Ne varki doğrudan ilişki kurulup işbirliğine geçmedikçe eğitim fakültelerinin yurdumuzda bir kördüğüşünü andıran dil öğretimi çalışmalarına seyirci kalmaktan fazlasını yapması söz konusu değildir.

Zor çok zor olmasına karşılık üniversitelerimizin eğitim fakültelerinin neden doğrudan kurumlarla ilişki kurmaları gerektiğini somut örneklerle belirtmek istiyoruz. Bugünkü şekliyle çalışanlarına İngilizce öğretmek isteyen kurumların iki seçeneği vardır. Ya bir dil kursuna başvurmak ya da kendi bünyelerinde bulunan eğitim şubeleri vasıtasıyla yine kendi bünyelerinde dil kursları düzenlemek. Kurumlar, çalışanlarının belli becerileri kazanmak üzere dil öğrenmelerini istemektedirler. Sözelimi, Türkiye Elektrik Kurumu, çeşitli etkinliklerde ama çoğunlukla teknolojik ağırlıklı etkinliklerde başarılı olmak üzere çalışanlarının İngilizce öğrenmelerini istemektedir. Oysa istenilen İngilizce eğitimi sağlayacak bir altyapı yoktur. Çoğunlukla bu gerçeğin farkında olmadan eğitim sorumluları çözümü çalışanları özel dil okullarına göndermekte bulmaktadır.

Şimdi bir mühendisin 9 ay süreyle günde 6 saat olmak üzere 15 kişilik sınıflarda modern araç ve gereçlerin eşliğinde İngilizce öğrenmeye çalıştığını düşünelim. Bu aşağı yukarı bir yıl süreyle maaşı ödenen bir mühendisin sıfır katkıyla çalışması demektir. Kurum ayrıca bu mühendisin oldukça pahalı olan eğitim giderlerini karşılamaktadır. Kuşkusuz giderleri karşılayan asıl kaynak devlet bütçesidir. Kurum ya da devlet bu ağır faturayı, mühendisin eğitimden sonra işinde daha etkin olacağı varsayımıyla ödemektedir. Ne varki ge-

nel kural bu tür eğitimin başarısızlıkla sonuçlanmasıdır. O kadar ki bütün bu ağır harcamalar sonunda başarı düşünmeyen, düşünemeyen bir sonuç gibi görülmektedir.

Bu örnek olağandışı değil olağan örneklerdendir. Çalışanlarına belli bir amaçla İngilizce öğretmek isteyen kurumlar, kendine yardımcı olabilecek bir kurumun eksikliği altında ezilmektedirler. Bu eksikliği doldurabilecek tek kurum eğitim fakülteleri olacaktır ya da olmalıdır. Eğitim fakülteleri bu kurumların ihtiyaçlarına yönelik programların hazırlanmasını ve bu programlarda etkin görev yapabilecek öğretmenlerin eğitilmesini üstlenmek durumundadır. Ya da bütün bir Türk ulusu olarak başarısızlığın olumsuz sonuçlarını hep birlikte göğüslemek durumundayız.

Son cümlemizin trajik bir abartma olduğu düşünülmemelidir. Büyük kamu kurumlarımızın dil öğretimindeki başarısızlıklarının sonuçları da çok büyük olmaktadır. Başarısızlıkların neden olduğu maddi kayıplar gerçekten de bütün ülkeyi etkileyecek boyutlardadır.

Yeni kurulmuş olan eğitim fakültelerimizin uygulamaya yönelebilmemesinin çok zor olduğu bir gerçektir. Uygulamaya yönelebilmek için gerekli altyapının oluşturulması mümkün olduğunca çabuk sağlanmalıdır.

Eğitim fakülteleri doğrudan uygulamaya yönelmenin yanısıra ileriye dönük çalışmalarla dil öğretiminin başarısını sürekli kılacak bir yapı oluşturmaya çalışmalıdır. Bu amaçla, İngilizce öğretmenlerinin yetiştirilmesinde ülkenin ihtiyaçları mutlaka gözönüne alınmalıdır.

İngilizce öğretmeni yetiştirmek genelde İngiliz dili eğitimi anabilim dallarının görevi olmakla birlikte, bu görevin başarıyla yerine getirilebilmesi için fakülte içinde bulunan ilgili diğer anabilim dallarıyla işbirliğinin sürdürülmesine gerek vardır. Burada açıkça belirtmek istiyoruz: Türkiye artık özel amaçlı İngilizce öğretimine ağırlık vermek durumundadır ve mezun ettiği öğrencilerin sadece genel İngilizce ölçülerinde kalmamasını sağlamalıdır. Yani bir İngilizce öğretmeni özel amaçlı İngilizce eğitimi için gerekli bilgi ve deneyime sahip olmalıdır.

Bu, genelde fakültenin bir «iç» sorunudur. Anabilim dalları arasındaki işbirliğinin sağlanması, işbirliğinin gerekli olduğuna inanıldığında zor olmayacaktır. Hatırlatmak istiyoruz: İngilizce öğretiminden Türkiye büyük yararlar bekliyor. İngilizce öğretmeninden büyük işler

bekliyoruz. Büyük işler büyük hazırlıklarla yapılabilir. Günümüzde yetkin bir İngilizce öğretmeni belli bir anabilim dalının değil bütün bir fakültenin mezunu olabilmelidir.

Eğitim fakülteleri yenidir. Mezunlarının sayısı belirlidir. Sayısal olarak eğitim fakültesi mezunlarının İngilizce öğretmenleri arasında belli bir ağırlığa ulaşması oldukça uzun zaman alacaktır. Bu nedenle eğitim fakülteleri hizmetiçi eğitime de eğilmek durumundadır. İngilizce öğretmenin yeni gereksinmelere bilinçli bir şekilde uyum gösterebilmesi için hizmetiçi eğitimi gereklidir.

İngilizce öğretiminden ivedilikle yararlı sonuçlar bekleyen kurumların etkinlikleri çalışanlarının İngilizce dil becerilerine dayalı olan kurumlar olduğunu belirtmiştik. Burada unutulmaması gereken acı bir gerçek vardır: bu çalışanların tümü üniversite mezunudur. Çoğu üniversite eğitimleri sırasında İngilizce çalışmışlardır. Büyük bir bölümü dil hazırlık sınıfı öğrencisi olmuşlardır. Bütün bunlara karşın, uzmanı oldukları bir konuda iletişim kuracak düzeyde dil becerisine sahip değildirlere.

Daha da acısı bu çalışanlar arasında İngilizce öğretim yapan kurum mezunları da vardır. Bu pahalı eğitimin de istenen sonuçlara ulaşamadığı görülmektedir. Bütün bunların nedenlerini araştırmak çözüm yollarını önermek de eğitim fakültelerinin görevi olmalıdır.

Eğitim fakültelerinin görevi bu kadarla da kalmaz. Ashworth (1985: 120), sözünü ettiğimiz **Yöntemin Ötesinde** adlı kitabında «İngilizce'nin Dışsatımı» kavramını tartışıyor. Ashworth, bilginin güç olduğunu, yabancı bir dil öğrenmenin bilgi sağladığını, dolayısıyla güç sağladığını belirtiyor bu nedenle de güçlerini insanlığın zararına kullanacaklara İngilizce öğretilmemesi gerektiğini savunuyor. Kanımızca, Ashworth, dikkat çekici bir gözlem sunuyor. Kimi ülkeler İngilizce'yi «ihraç» ediyorlar kimileri de «ithal». Kuşkusuz Türkiye «ithal» edenler bölüğünde, yani «İngilizce» satın alanlar arasında. İşte bu konuda da eğitim fakültelerine bir görev düşmekte: Türkiye'nin akıllı ve usta bir alıcı olmasını sağlayabilmek.

Bize İngilizce «satan» ülkeler satıcı olduklarının bilincindedirler kuşkusuz. Biz de alıcı olduğumuzun bilincinde olmak zorundayız. Alıcılar, satıcının kendisine verdiğini değil, kendisinin ihtiyacı olan şeyi satın almak durumundadır. Ne yazık ki dil öğretimi konusunda ihtiyaçları saptamak uzmanlık gerektirmektedir. Aksi takdirde ihtiyaçla-

rimıza hiç uymayan «mallara» büyük yatırımlar yapmak durumunda kalabiliriz. Türkiye için bu sorun hâlâ günceldir. Eğitim fakülteleri, hangi koşullarda hangi «mal»ın alınması gerektiği konusunda da bilimsel ipuçlarını belirlemek durumundadır. Unutulmamalıdır ki yanlış yapılmış bir seçim hem para hem zaman hem de insan gücü kaybına neden olacaktır.

Eğitim fakülteleri, yapıları bakımından, Türkiye’de İngilizce öğretimini yönlendirmede en yüksek düzeyde bilimsel yeterliliğe sahip olan kuruluşlar olmak durumundadır. Doğal olarak kendilerinden İngilizce öğretimini geliştirecek, daha verimli kılacak katkılar beklenmektedir. Eğitim fakülteleri kendilerinden bekleneni verebilmek için günümüzde Türkiye’nin İngilizce öğretiminden beklediklerini ya da bekleyebileceklerini doğru bir şekilde saptamak zorundadır. Türkiye’nin geleceğini doğrudan etkileyecek bir alanda, İngilizce öğretiminde, başarı ile başarısızlığın ülke genelinde doğuracağı sonuçların bilincinde olarak, eğitim fakülteleri kaçınmamaları gereken bir sorumlulukla yüzyüzedirler.